Raport nr 3/2015

dotyczący najważniejszych doniesień z zakresu HIV/AIDS oraz innych chorób przenoszonych drogą płciową, które ukazały się w prasie i Internecie w marcu 2015 roku.

WPROWADZENIE

Wśród wielu publikacji dotyczących problematyki HIV/AIDS i innych chorób przenoszonych drogą płciową, które ukazały się w marcu wybrano 49, istotnych z punktu widzenia omawianej problematyki. Stały się one źródłem niniejszego opracowania. W 16 tytułach prasy (gazety i czasopisma) drukowano 22 publikacje (tylko w trzech znalazła się więcej niż jedna informacja na ten temat – „Gazeta Wyborcza" – 4, „Magazyn Pielęgniarki i Położnej"- 3 i „Polska" – 2). Pozostałe 27 publikacji umieszczone zostało w internecie.

Istotne dla omawianego zakresu tematy to: problemy z wynalezieniem szczepionki przeciw HIV, działania profilaktyczne podejmowane w naszym kraju na polu walki z HIV/AIDS oraz programy szkoleniowe dotyczące zakażeń krwiopochodnych (HIV, HCV, HBV).

Wiele miejsca, szczególnie w prasie lokalnej i na lokalnych stronach internetowych, poświęcono programom profilaktycznym finansowanym ze środków publicznych. Dotyczy to przede wszystkim szczepień przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego, które zyskują coraz większą popularność. W marcu z programu szczepień przeciwko HPV mogły skorzystać nastolatki we Włodawie, Bojanowie, Trzebnicy, Opolu, Szczecinku, Kędzierzynie- Koźlu, Sosnowcu, Mysłowicach, Tczewie, Dobrzeniu Wielkim, Częstochowie i Wałbrzychu. Lokalne portale pisały też o edukacji na temat HPV i raka szyjki macicy. W tym miesiącu spotkania edukacyjne zorganizowano w Suwałkach, Lublinie i Częstochowie.

RÓŻNE ASPEKTY HIV/AIDS

ASPEKTY MEDYCZNE

Dlaczego wciąż nie ma szczepionki przeciwko HIV?

Ponad 30 lat badań i nadal nie wynaleziono szczepionki przeciwko HIV. Wszystkie stworzone do tej pory okazały się zawodne. Eksperci zastanawiają się, dlaczego opracowanie skutecznego szczepienia leży poza zasięgiem współczesnej nauki. HIV ma kilka cech, które

czynią z niego niezwykle skomplikowanego przeciwnika i które utrudniały wynalezienie skutecznej terapii, a obecnie powstrzymują wynalezienie szczepionki.

Większość infekcji, które znamy, powoduje wypracowanie przez organizm swoistej odporności, która jest w stanie odeprzeć atak drobnoustrojów, jak i umożliwić ochronę przed przyszłym zakażeniem. Niestety, tak nie dzieje się w przypadku HIV. Choć organizm broni się, wysyłając przeciwciała, to nie dochodzi ani do pozbycia się patogenu z ustroju, ani do uzyskania trwałej odporności. Co więcej, wirusowe DNA włączone do genomu gospodarza jest „nie do ruszenia". Nawet przy całkowitym zahamowaniu replikacji wirusa, nie można się go pozbyć z komórkowego DNA. Skoro nie ma naturalnego sposobu obrony przed zakażeniem, ciężko jest zaprojektować skuteczną szczepionkę. Nieznane są bowiem mechanizmy odpowiedzi immunologicznej, które mogłyby zostać uruchomione przez szczepionkę.

Naukowcy, mimo dotychczasowych porażek w poszukiwaniu niszczącej HIV szczepionki, nie poddają się. Być może opracowanie skutecznej szczepionki przeciw HIV jest nieosiągalnym celem? Skoro nawet nasz organizm nie może sobie poradzić z usunięciem wirusa, przeciwnik może okazać się zbyt trudny do pokonania. Na razie więc profilaktyka musi polegać na tradycyjnych metodach (m.in. prezerwatywy, edukacja seksualna), a także zapobiegawczym leczeniu lekami antyretrowirusowymi[1].

Nowe nadzieje na postęp w badaniach nad HIV i HCV

Zespół naukowców z University of Leeds i University of York dokonał rozłamania sekwencji RNA w części odpowiedzialnej za infekcyjność w wirusach z jednoniciowym RNA. Badanie wykonano na podstawowym wirusie mozaiki tytoniowej. Stanowi on model dla agresywnych wirusów ludzkich, poczynając od wirusów przeziębień sezonowych, poprzez polio, norowirusy, HIV i HCV.

Jak wyjaśnili badacze, nić RNA w tego typu wirusach musi być zapakowana do niewielkiej otoczki białkowej – kapsydu. Tworzenie kapsydu koduje część wirusowego RNA, uruchamiając jednocześnie proces „optymalnego pakowania". W jego trakcie na powierzchni RNA powstają struktury zwane szpilkami, co powoduje przesunięcie części zasad względem siebie. W ten sposób część wykonawcza RNA znajdująca się w „główce szpilki" steruje procesem pakowania nici RNA do kapsydu i późniejszego takiego jej uwolnienia, aby możliwe było prawidłowe tworzenie białek wirusowych.

[1] Adam Tuszyner, *Dlaczego wciąż nie mamy szczepionki na HIV?,* www.biotechnologia z dnia 03.03.2015 r.

Uczeni twierdzą, że wytworzenie jakiejkolwiek substancji, która wykaże powinowactwo chemiczne z zasadami z obszaru „główki szpilki" zablokuje proces optymalnego pakowania wirusa i w ten sposób „unieczynni" jego działania inwazyjne. Stwarza to dużą nadzieję na postęp w badaniach nad wirusami HIV i HCV[2].

DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE

Kampania promująca zdrowy tryb życia

W Polsce panuje przekonanie, że HIV to problem tylko młodych ludzi. Tymczasem obserwuje się wzrost zakażeń u osób powyżej 50-tego roku życia. Kampania „Manifest 50: Chcemy całego życia!" zwraca uwagę na ten problem. W akcji społecznej biorą udział osoby dojrzałe, deklarujące, że dbają o zdrowie. Znane postaci publiczne (m.in. Mariola Bojarska-Ferenc, Ewa Kasprzyk, Piotr Polk, Andrzej Grabowski, Jacek Kawalec, Lidia Popiel, Grażyna Wolszczak) otwarcie mówią o swojej seksualności, która nie jest ograniczona datą kolejnych urodzin.

Kampania ma promować bezpieczny seks w każdym wieku i zachęcać osoby dojrzałe do wykonywania testów w kierunku HIV. Polskie społeczeństwo się zmienia. Osoby dojrzałe, także seniorzy, nadal chcą prowadzić życie uczuciowe. Łatwo nawiązują kontakty, także intymne, często nie zastanawiając się, czy ryzykowne zachowania (np. nieużywanie prezerwatyw) prowadzą do dramatycznych konsekwencji. Kiła, rzeżączka czy chlamydioza przeżywają w naszym kraju renesans – mówi Anna Marzec-Bogusławska, dyrektor Krajowego Centrum ds. AIDS.

W ramach kampanii zostały stworzone spot i sesja zdjęciowa. Kampania jest finansowania z MAC AIDS FUND, międzynarodowego funduszu, dzięki któremu na całym świecie realizowane są projekty na rzecz walki z AIDS[3].

W Łodzi będą edukować kobiety oferujące usługi seksualne

Świadomość zagrożenia chorobami przenoszonymi drogą płciową wśród kobiet świadczących usługi seksualne na ulicy jest wciąż niedostateczna – wynika z informacji zdobywanych podczas akcji edukacyjnych prowadzonych przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Pomocy „Słyszę serce" z Łodzi. Problem jest poważny, bo choć brakuje

[2] *Jednoniciowe wirusy RNA mają ukryte funkcje w kodzie*, „Puls Medycyny" z dnia 04.03.2015 r.
[3] Anna Twardowska, *HIV zdarza się też po pięćdziesiątce*, „Gazeta Wyborcza (Tylko Zdrowie)" z dnia 04.03.2015 r.

danych dotyczących kobiet świadczących usługi seksualne na ulicy Łodzi, to szacuje się, że tylko w Śródmieściu może pracować w ten sposób około 100 kobiet. Część z nich nie zdaje sobie sprawy z zagrożeń zdrowotnych, takich jak HIV, HBV czy HCV, a część je bagatelizuje i w rezultacie ryzykuje zakażenie siebie oraz swoich klientów.

Celem skierowanego do kobiet projektu edukacyjnego jest poszerzenie wiedzy o możliwościach zakażenia HIV i innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową oraz wspieranie i motywowanie do zmiany zachowań na bardziej bezpieczne. Środki na realizacje projektu pochodzą z grantu przyznanego Stowarzyszeniu „Słyszę serce" w ramach konkursu Pozytywnie Otwarci.

Głównym elementem projektu będą bezpośrednie działania prowadzone w środowisku kobiet oferujących usługi seksualne na łódzkich ulicach. Streetworkerzy ze Stowarzyszenia „Słyszę serce" będą z nimi rozmawiać i edukować poprzez dystrybucję prezerwatyw, ulotek oraz materiałów dotyczących HIV/AIDS i ryzykownych zachowań seksualnych. Dyżury uliczne pracowników Stowarzyszenia będą odbywać się w każdy poniedziałek od marca do początku listopada[4].

INNE

MTV chce wpływać na zmianę zachowań społecznych w Afryce

MTV chce wpływać na zmiany zachowań społecznych w Afryce. Ogromną popularność zdobył produkowany przez kanał serial filmowy pt. „Sługa", którego akcja rozgrywa się najpierw w Nairobi, a potem w Lagos i jest przesłaniem na temat zdrowia seksualnego. Bohaterami są atrakcyjni, sypiający ze sobą, młodzi ludzie. Serial pokazywany jest przez kanały docierające do 500 mln widzów, głównie w Afryce. Producenci postawili sobie dwa cele: promowanie bezpiecznego seksu i przełamywanie tabu, jakim jest HIV. Film nie jest produktem komercyjnym, to projekt sponsorowany, a na liście darczyńców znajduje się m.in. Fundacja Billa i Melindy Gatesów. MTV i sponsorzy pragną mieć pewność, że przesłanie serialu naprawdę prowadzi do zmian wszędzie tam, gdzie jest on pokazywany[5].

INNE CHOROBY PRZENOSZONE DROGĄ PŁCIOWĄ

Kolejna szczepionka przeciwko HPV już w USA

[4] Matylda Witkowska, *Akcja edukacyjna wśród łódzkich prostytutek. Stretworkerzy rozdadzą ulotki i prezerwatywy* „Polska – Dziennik Łódzki" z dnia 12.03.2015 r., *„ ‚Będą edukować w środowisku kobiet oferujących usługi seksualne w Łodzi*, www.wieszjak.polki.pl z dnia 24.03.2015 r.
[5] Brendan Greeley, *Opery mydlane w walce z biedą i HIV*, „Bloomberg Businesswek" z dnia 02.03.2015 r.

Przenoszony drogą płciową wirus brodawczaka ludzkiego (HPV) odpowiada za znaczną część zachorowań, m.in. na raka szyjki macicy. W Ameryce zatwierdzono właśnie szczepionkę, która działa na dziewięć jego typów (preparat dostępny do tej pory w Polsce chroni przed 2 lub 4 typami). Dzięki niej będzie można zapobiec 90 proc. przypadków nowotworów nie tylko szyjki macicy, ale też pochwy i sromu u kobiet oraz odbytu i prącia u mężczyzn[6].

Australia – wysoka skuteczność szczepień przeciwko HPV (analiza badań)

W wyniku wdrożonego Narodowego Programu Szczepień w Australii (NPSA) nastąpił gwałtowny spadek występowania kłykcin kończystych wśród młodych kobiet. Tym samym potwierdzono bardzo wysoką skuteczność czterowalentnych szczepionek przeciwko HPV.

W Australii wdrożono jeden z pierwszych na świecie programów bezpłatnych szczepień przeciwko HPV dla kobiet. W ramach tego programu dziewczynki i kobiety do 26. roku życia mogły bezpłatnie zaszczepić się szczepionką przeciwko HPV. Korzystając z danych, uzyskanych podczas realizacji tego programu, przeprowadzono retrospektywną analizę pacjentów przebadanych od stycznia 2004 r. do grudnia 2008 r. Analiza pokazała, że od momentu wprowadzenia populacyjnych szczepień szczepionką czterowalentną, w Australii liczba przypadków występowania brodawek narządów płciowych w populacji objętej szczepieniami znacząco spadła. Stanowi to dowód o korzyści nie tylko indywidualnej, lecz również populacyjnej z zastosowaniem szczepionki przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego[7].

Kanada – wzrost zachorowań na kiłę

Ministerstwo Zdrowia Nowej Funlandii i Labradoru (prowincja Kanady) zaniepokojone jest znacznym wzrostem zachorowań na kiłę. Zakaźne choroby przenoszone drogą płciową, które do tej pory wydawały się już pokonane, znów dają o sobie znać - we wschodniej prowincji Kanady odnotowano w ostatnich miesiącach ponad 40 zachorowań na syfilis. Większość zakażonych to mężczyźni w wieku od 20 do 49 lat. Wszyscy mieli stosunki seksualne z mężczyznami. U kilku z nich stwierdzono także obecność HIV.

---

[6] *Nowa szczepionka przeciwko HPV już w USA*, „VITA" z dnia 01.03.2015 r.
[7] *Wysoka skuteczność szczepień przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV),* www.zdrowie.wieszjak.ploki.pl z dnia 12.03.2015 r.

W ostatnich latach liczba zakażeń kiłą wzrasta z roku na rok. Jednym ze skutecznych sposobów na ograniczenie rozprzestrzeniania się chorób przenoszonych drogą płciową jest informowanie opinii publicznej o zwiększonym ryzyku zachorowań, gdy współżyje się z wieloma partnerami bez zabezpieczenia w postaci prezerwatywy[8].

Prezerwatywy chronią przed chorobami przenoszonymi drogą płciową

Prezerwatywa jako jedyna metoda antykoncepcyjna chroni przed zakażeniami przenoszonymi drogą płciowa, m.in. kiłą, rzeżączką, chlamydią, HIV. Długotrwałe i niszczące działanie wirusa przy braku leczenia może doprowadzić do pełnoobjawowego AIDS. Mężczyzna, który nie używa prezerwatyw jest narażony także (choć rzadziej) na zakażenie WZW. Innym, bardzo groźnym wirusem, którym można zakazić się od partnerki podczas stosunku jest HPV (wirus brodawczaka ludzkiego). Może on doprowadzić do rozwoju raka prącia. Bardzo poważną chorobą, którą może zakazić się mężczyzna niestosujący prezerwatyw, jest grzybica. Ta choroba może doprowadzić nawet do bezpłodności. Niestety leczenie grzybicy może trwać bardzo długo, a po wyleczeniu choroba może powracać[9].

Opryszczka narządów płciowych – przyczyny, objawy, leczenie

Opryszczka narządów płciowych to jedna z chorób przenoszona drogą płciową. Można się nią zakazić podczas każdego kontaktu seksualnego (również analnego lub oralnego) odbytego bez użycia prezerwatywy. Wirus HSV-2 może być też przeniesiony na partnera seksualnego na skutek użycia tych samych akcesoriów erotycznych (np. wibratorów) bez ich wcześniejszego umycia. Do zakażenia może dojść także podczas pettingu – wystarczy bliski kontakt narządów płciowych. W grupie podwyższonego ryzyka zachorowania na opryszczkę narządów płciowych znajdują się zatem wszystkie osoby aktywne seksualnie.

Choroba często przebiega w sposób bezobjawowy. Większość zakażonych osób nie jest zatem świadoma rozwijającej się w ich organizmach infekcji. Objawy mogą się pojawić nawet po kilku latach od momentu zakażenia. Pierwszy atak jest zazwyczaj najsilniejszy. Z biegiem czasu organizm zaczyna produkować przeciwciała, dzięki którym układ immunologiczny może skutecznie bronić się przed atakami wirusa HSV – 2.

[8] *Nowa Funlandia – wzrost zachorowań na syfilis*, www.bejsment.com. z dnia 18.03.2015 r.
[9] Monika Majewska, *Dlaczego warto używać prezerwatyw? Zalety stosowania prezerwatyw*, www.poradnikzdrowie.pl z dnia 19.03.2015 r.

Dostępne w sprzedaży środki stosowane w leczeniu objawów opryszczki narządów płciowych zapobiegają rozmnażaniu wirusa HSV-2, jednak nie doprowadzają do jego pełnej eliminacji z organizmu. Nie istnieją obecnie żadne leki, które pozwoliłyby całkowicie zwalczyć wirusa opryszczki[10].

WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY

W 2015 roku nowe terapie na WZW C

W tym roku chorzy na WZW C będą mogli skorzystać z nowych skutecznych leków, zarejestrowanych w USA i Europie w ubiegłym roku. Pierwszym z nich jest Olysio, którego substancją czynną jest simeprevir, inhibitor wirusowej proteazy (hamuje namnażanie się HCV). Lek jest skuteczny w przypadku HCV genotypu 1 i 4. Inny specyfik – Harvoni jest lekiem skojarzonym (zawiera ledipaswir i sofosbuwir) i równie skutecznie działa na wirusa[11].

Program szkoleń na temat zakażeń krwiopochodnych

W ubiegłym roku Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH oraz Główny Inspektorat Sanitarny rozpoczął cykl szkoleń „Edukacja pracowników wybranych zawodów zwiększonego ryzyka transmisji zakażeń krwiopochodnych i ogółu społeczeństwa w zakresie prewencji (HBV, HCV, HIV)", realizowany w ramach programu „Zapobieganie zakażeniom HCV".

W latach 2014-2015 na terenie jedenastu województw odbędzie się ponad 50 szkoleń dedykowanych pracownikom sektora usług pozamedycznych, wykonujących zabiegi z naruszeniem ciągłości tkanek (tj. salonów kosmetycznych, tatuażu, studiów fryzjerskich) oraz 22 szkolenia dla pracowników ochrony zdrowia[12].

Wpływ ekspozycji zawodowej na psychikę osoby eksponowanej

Dr Tomasz Sobierajski z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych UW jest zdania, że gdy dochodzi do ekspozycji zawodowej, to personel medyczny pozostaje bez pomocy psychologicznej. Niestety, przykłady pokazują, że ofiary takich incydentów bywają wykluczane z życia społecznego, między innymi dlatego, że nasze społeczeństwo wciąż nie akceptuje osób zakażonych HIV.

---

[10] *Wirus HSV -2 i opryszczka narządów płciowych. Jakie przyczyny, objawy i leczenie*?, www.mowimyjak.pl z dnia 18.03.2015 r.
[11] *Nowe leki w 2015 roku*, „Świat i Ludzie" z dnia 12.03.2015 r.
[12] *Będą szkolić*, „Top Tygodnik Opoczyński" z dnia 13.03.2015 r.

Emocjonalny aspekt zranień ostrymi narzędziami jest zawsze poważny i ma ogromny wpływ na psychikę zarówno osoby eksponowanej, jak i jej rodziny, nawet, gdy nie dojdzie do przeniesienia ciężkiego zakażenia. Skutki ekspozycji wiążą się wysokimi kosztami materialnymi, ale często jeszcze większymi społecznymi i emocjonalnymi. Za każdą ekspozycją stoi konkretna osoba, która często nikomu nie zgłosiła zakłucia i sama zmaga się ze świadomością, że być może uległa potencjalnie śmiertelnemu zakażeniu. Wskazane wydaje się więc obowiązkowe zapewnienie przez pracodawcę pomocy psychologicznej osobie eksponowanej. Nie można pozostawić jej samej sobie, gdy zmaga się z ogromnym stresem w obliczu zagrożeń zdrowia i życia.

Europejskie Stowarzyszenie Producentów Technologii Medycznych (Eucomed) informuje, że co roku dochodzi do 12-30 zakłuć na 100 łóżek szpitalnych. Niestety 60-80% nie jest zgłaszanych. Gdy dojdzie do zranienia zakażoną igłą, ryzyko transmisji infekcji jest następujące: przy hepatitis typu B i C (HBV i HCV) zakażony zostanie jeden na 30 pracowników, a przy HIV - jeden na 300. Ponadto stwierdza się: 1 mln przypadków zakłuć rocznie w krajach UE, 236 tys. w USA, 300 tys. w Wielkiej Brytanii. 50 tys. przypadków zakłuć doprowadza do zakażeń, 4,1 mln pacjentów w UE cierpi z powodu infekcji związanych z kontaktem z ochroną zdrowia[13].

Spis publikacji z zakresu HIV/AIDS oraz innych chorób przenoszonych drogą płciową, które ukazały się w prasie i Internecie w marcu 2015 r.

1. *Będą edukować w środowisku kobiet oferujących usługi seksualne w Łodzi*, www.wieszjak.polki.pl z dnia 24.03.2015 r.
2. *Będą szkolić*, „Top Tygodnik Opoczyński" z dnia 13.03.2015 r.
3. *Bezpłatne badania i szczepienia profilaktyczne w 2015 roku*, www.kedzierzynkozle.pl z dnia 26.03.2015 r.
4. Bilicka Ewa, *Zadbają o zdrowie dziewcząt i kobiet*, „Nowa Trybuna Opolska" z dnia 06.03.2015 r.
5. Bochenek Krystyna, *Objawy chorej wątroby: Chora wątroba daje charakterystyczne objawy – mówi prof. Hartleb*, www.dziennikzachodni.pl z dnia 19.03.2015 r.

[13] Aneta Trzcińska, Kampania „Stop zakłuciom". Emocjonalny aspekt zranień ostrymi narzędziami, „Magazyn Pielęgniarki i Położnej" z dnia 19.03.2015 r.

6. *Częstochowa: rusza kolejny program szczepień przeciwko HPV,* www.czestochowa.naszemiasto.pl z dnia 06.03.2015 r.
7. *Darmowe szczepienia dla nastolatek,* www.nowytydzien.pl z dnia 16.03.2015 r.
8. Dziedzic Anna, *Sosnowiec zastanawia się nad szczepieniami,* „Polska- Dziennik zachodni" z dnia 04.03.2015 r.
9. *Edukacja na temat HPV*, www.czestochowskie24.pl z dnia 19.03.2015 r.
10. *Gimnazjalistki wezmą udział w profilaktycznej akcji antyrakowej*, www.radio.bialystok.pl z dnia 26.03.2015 r.
11. *Gmina Dobrzeń Wielki sfinansuje szczepionki przeciwko HPV,* www.nto.pl z dnia 06.03.2015 r.
12. *Gmina sfinansuje szczepienia dla dziewcząt,* www.rawicz24.pl z dnia 10.03.2015 r.
13. Greeley Brendan*, Opery mydlane w walce z biedą i HIV*, „Bloomberg Businesswek" z dnia 02.03.2015 r.
14. *Historia komercjalizacji leku Sovaldi: publiczne wydatki, prywatne zyski*, www.rynekaptek.pl z dnia 10.03.2015 r.
15. *Jednoniciowe wirusy RNA mają ukryte funkcje w kodzie,* „Puls Medycyny" z dnia 04.03.2015r.
16. Karwowska Anita, *Marihuana leczy*, „Metro" z dnia 12.03.2015 r.
17. Kolęda Kamila, *Zachęcali do regularnych badań,* „Słowo Podlasia" z dnia 17.03.2015 r.
18. Kossobudzka Margit, *Opryszczka. Dmuchaj na zimno*, „Gazeta Wyborcza (Tylko Zdrowie)" z dnia 18.03.2015 r.
19. Kowalewska Dorota, *Warto badać swoją krew*, „Nowości" z dnia 10.03.2015 r.
20. Kowalewska Dorota, *Warto badać swoją krew*, „Express Bydgoski" z dnia 05.03.2015 r.
21. Kozerawska Małgorzata, *Uliczni terapeuci dla kobiet z ulicy,* „Gazeta Wyborcza – Łódź" z dnia 10.03.2015 r.
22. Lurka Krystian, *Profilaktyka to 97 procent szans na życie*, „Polska- Głos Wielkopolski" z dnia 13.03.2015 r.
23. Majewska Monika, *Dlaczego warto używać prezerwatyw? Zalety stosowania prezerwatyw*, www.poradnikzdrowie.pl z dnia 19.03.2015 r.
24. *Miasto opłaci szczepionki przeciwko groźnej chorobie,* www.24opole.pl z dnia 24.03.2015 r.
25. *Miasto zaszczepi 155 dziewcząt przeciwko HPV,* www.iszczecinek.pl z dnia 03.03.2015 r/
26. *Nie musisz umrzeć z powodu raka szyjki macicy*!, www.zdrowie.gazeta.pl z dnia 24.03.2015 r.
27. *Nowa Funndlandia – wzrost zachorowań na syfilis*, www.bejsment.com. z dnia 18.03.2015 r.
28. *Nowa szczepionka przeciwko HPV już w USA*, „VITA" z dnia 01.03.2015 r.
29. *Nowe leki w 2015 roku*, „Świat i Ludzie" z dnia 12.03.2015 r.

30. *Również w tym roku bezpłatne szczepienia przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego,* www.tcz.pl z dnia 05.03.2015 r.
31. *Ruszają zapisy na bezpłatne szczepienia przeciwko wirusowi HPV!,* www.polskatimes.pl z dnia 09.03.2015 r.
32. *Sanepid szkoli kosmetyczki, fryzjerów i tatuaży stów,* www.chorzow.eu z dnia 04.03.2015 r.
33. Sierpińska Lidia, *Ocena jakości opieki nad chorymi – profilaktyka zakażeń szpitalnych,* „Magazyn Pielęgniarki i Położnej" z dnia 19.03.2015 r.
34. Skiba Joanna, *Będą uczyć w szkołach o raku*, „Gazeta Wyborcza- Częstochowa" z dnia 25.03.2015 r.
35. *Sovaldi ma swoją generyczną kopię*, www.pb.pl z dnia 09.03.2015 r.
36. Spirydowicz Agnieszka, *Szczepionki poszukiwane*, „Kurier Szczeciński" z dnia 23.03.2015 r.
37. *Spotkania edukacyjne poświęcone zapobieganiu rakowi szyjki macicy,* www.wrotapodlasia.pl z dnia 25.03.2015 r.
38. *Szczepienia dla dziewcząt,* „Tygodnik Wałbrzyski" z dnia 09.03.2015 r.
39. *Szczepienia przeciwko HPV dla mysłowickich dziewcząt,* www.itvm.pl z dnia 04.03.2015 r.
40. *Szczepienia przeciwko HPV*, www.trzebnica.pl z dnia 23.03.2015 r.
41. *Szczepienia przeciwko wirusowi HPV*, www.twoja-czestochowa.pl z dnia 26.03.2015 r.
42. *Szczepionka zapobiega 70 proc. raka szyjki macicy,* www.kobieta.interia.pl z dnia 25.03.2015 r.
43. Śleziona Mariola, *Opieka nad chorymi zakażonymi EBV,* „Magazyn Pielęgniarek i Położnych" z dnia 19.03.2015 r.
44. Trzcińska Aneta, *Kampania „Stop zakłuciom". Emocjonalny aspekt zranień ostrymi narzędziami,* „Magazyn Pielęgniarki i Położnej" z dnia 19.03.2015 r.
45. Tuszyner Adam, *Dlaczego wciąż nie mamy szczepionki na HIV?,* www.biotechnologia z dnia 03.03.2015 r.
46. Twardowska Anna, *HIV zdarza się też po pięćdziesiątce*, „Gazeta Wyborcza (Tylko Zdrowie)" z dnia 04.03.2015 r.
47. *Wirus HSV -2 i opryszczka narządów płciowych. Jakie przyczyny, objawy i leczenie?,* www.mowimyjak.pl z dnia 18.03.2015 r.
48. Witkowska Matylda, *Akcja edukacyjna wśród łódzkich prostytutek. Stretworkerzy rozdadzą ulotki i prezerwatywy* „Polska – Dziennik Łódzki" z dnia 12.03.2015 r.
49. *Włodawa. Będą szczepienia przeciw HPV*, www.radiobonton z dnia 02.03.2015 r.